

gæstfrihed

mangfoldighed

aktivitet

liv og
mangfoldighed

bevægelse

sundhed

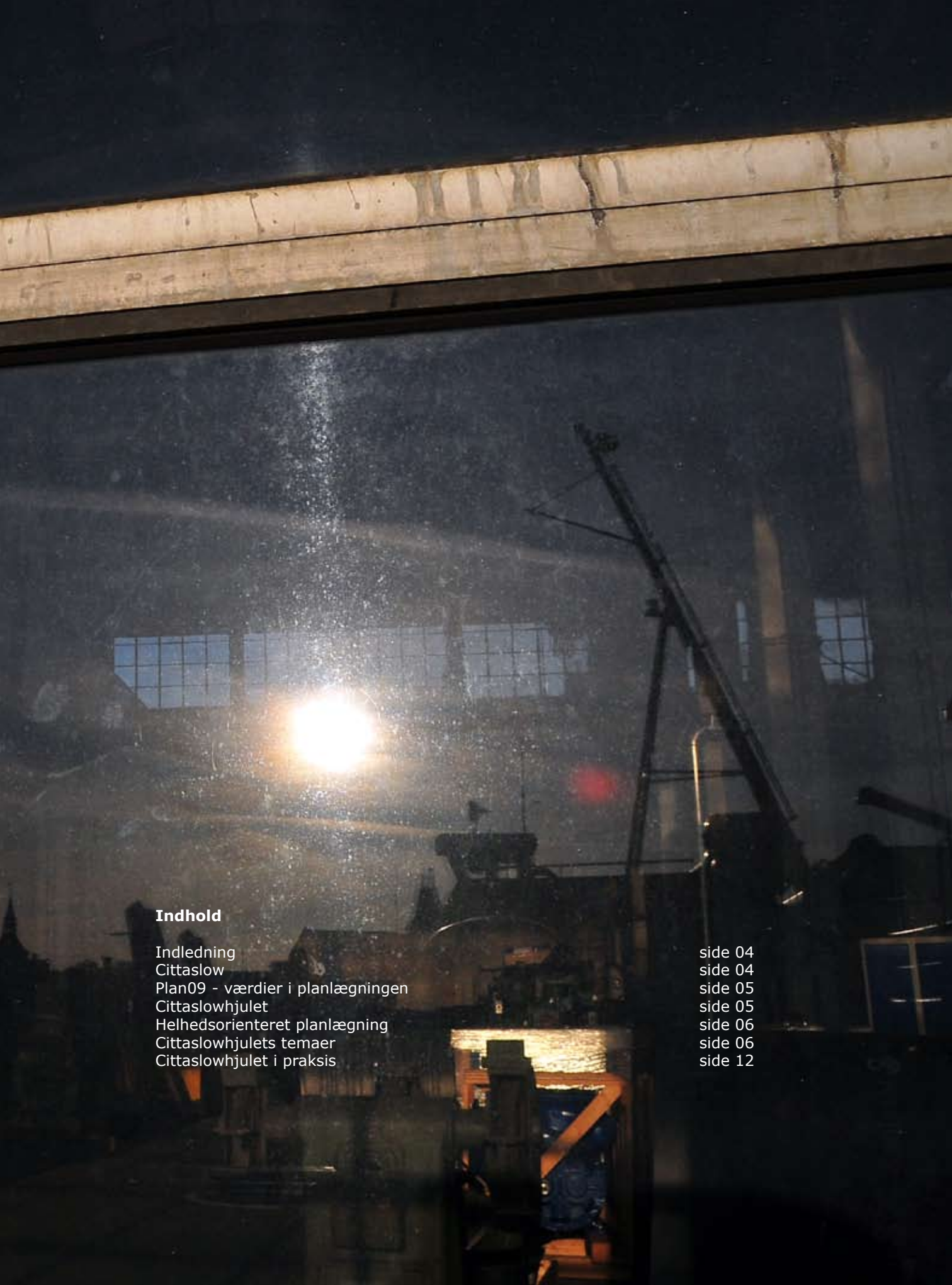
trafik

infrastruktur

Cittaslow- hjulet [®]

Indhold

Indledning

Cittaslow

Plan09 - værdier i planlægningen

Cittaslowhjulet

Helhedsorienteret planlægning

Cittaslowhjulets temaer

Cittaslowhjulet i praksis

side 04

side 04

side 05

side 05

side 06

side 06

side 12

Morgenstemning ved Skårupøre

Cittaslowhjulet er et nyt dialog- og planredskab, der sætter fokus på kvalitet, værdier og helhed i den fysiske planlægning i Svendborg Kommune.

“Tid til forandring” var det slogan Barack Obama igen og igen gentog under valgkampen til præsidentembedet i USA. Med succes. I efteråret 2008 skrev Barack Obama sig nemlig ind i historiebøgerne, da han som den første sorte præsidentkandidat blev valgt til USA’s nye præsident.

I Svendborg Kommune er det også “tid til forandring”. Efter i mange år at have haft en stærkt og stolt identitet som industri- og værftsby står Svendborg midt i en gennemgribende forandringsproces og overfor store planlægningsmæssige udfordringer.

Allerede inden for de nærmeste år vil der ske store forandringer, med bl.a. byomdannelse på de bynære havnearealer og udviklingen af en helt ny bydel vest for Svendborg med det store byudviklingsprojekt - Tankefuld. Der blæser nye vinde over Svendborg og fremtiden kommer i nok højere

grad til at handle om bosætning, kulturliv, turisme og oplevelsesøkonomi fremfor tung og svær industri. Samtidig ønsker Svendborg Kommune ikke, at denne udvikling skal ske på bekostning af de værdier, vi allerede har. Der skal også være *tid* til forandring. Som planlæggere ønsker vi at gå nye veje så vi altid får kvaliteten og helheden med og tænker os godt om når vi sætter nye planer og udviklingsprojekter i gang.

Cittaslow

I marts 2008 blev Svendborg Kommune, som den første kommune i Danmark, optaget i det internationale bynetværk Cittaslow. Med sit udspring i slowfood-bevægelsen er Cittaslow et alternativ til tidens trend med nemme og hurtige løsninger og har i stedet fokus på kvalitet og ‘det gode liv’ i udviklingen af vores byer og samfund. Med Cittaslow forstår vi overordnet en by, der dyrker kvalitet og

tænker sig om. Centralt i Cittaslow-filosofien er at tænke, planlægge og handle i overensstemmelse med grundlæggende værdier om livskvalitet og stedsidentitet. At være Cittaslow betyder ikke, at man fornægter den teknologiske udvikling - snarere tværtimod. I Cittaslowfilosofien lægges op til at man søger de bedste moderne og teknologiske løsninger med afsæt i lokale særpræg, traditioner og historie. I Cittaslow møder man tidens udfordringer med en særlig opmærksomhed på kvalitet i tilværelsen.

Plan09

Med Cittaslowfilosofien og kvalitetsbegrebet som omdrejningspunkt har Svendborg Kommune deltaget som eksempelkommune i Plan09 projektet. Formålet her var, at udvikle plankulturen i landets kommunale forvaltninger. Eksempelprojektet Svendborg Kommune bidrog med havde titlen 'Cittaslow - værdiorienteret planlægning og interessentinddragelse'.

Ønsket var at udfordre plansystemet. Dels ved at rette fokus på livet og omgivelserne frem for planjura og regulerende bestemmelser, dels ved at se den kommunale rolle som dagsordensættende, opsøgende, initierende og samarbejdende som supplement til den traditionelle regulerende og administrative rolle.

"Det vigtigste i arkitektonisk kvalitet er, hvilke egenskaber omgivelserne har; er de åbne og imødekommende, udfordrende, i balance – med sig selv og med os? Får de os til at føle, at vi passer til verdenen? Er vi blevet forstået, eller bliver vi afvist? Arkitektur får kvalitet, når det respekterer og udfordrer alle de sanser, vi har i brug, når vi mærker verden. Arkitektonisk kvalitet er egenskaber ved det, vi laver, der understøtter og inspirerer os til at leve et godt liv."
(Arkitekt Christoffer Harlang)

Hvordan kan man engagere folk i at skabe rammerne for 'det gode liv' på tværs i organisationen og sammen med de lokale interessenter? Og kan

der udvikles planredskaber til dét? Det er det Svendborg Kommune har afprøvet og fået erfaringer med gennem Plan09-eksempelprojektet.

Cittaslowhjulet

Det nye planredskab Cittaslowhjulet er resultatet af denne proces - et konkret bud på, hvordan man i planlægning kan arbejde systematisk med mere bløde værdier som 'kvalitet' og 'det gode liv'. Men hvorfor egentlig det fristes man til at spørge? Når nu det danske plansystem så ofte fremhæves som et af verdens bedste kan man da med rette spørge om vi virkelig har brug for endnu et planlægningsredskab? Planloven er vel redskab nok til at skabe de optimale rammer for landets byplanlæggere i arbejdet med at udvikle og regulere de fysiske omgivelser.

"Kvaliteten vedrører samspillet mellem dele og ikke-dele. Og i de spændingsfelter, hvor modsætninger mødes, er der kvalitet. Det enkelte værk indgår i et spændingsfuldt forhold mellem det individuelle og det generelle." (Arkitekt Louise Kjær Christoffersen)

Men i Planafdelingens mødelokale, mellem tegninger, skitser og kortmateriale eksisterer en anden virkelighed. I mødet med developpere, bygherre og rådgivere bliver de kvalitative intentioner udfordret og presset af mere kortsigtede profithensyn.

Inspireret af Cittaslow-filosofien som det udfoldes i Cittaslowchartrets 52 punkter giver vi i Svendborg Kommune nu vores bud på en målsætning af kvalitet i den fysiske planlægning gennem 8 forskellige hovedtemaer i Cittaslowhjulet. De 8 udvalgte temaer er: Identitet, Lokale værdier, Global ansvarlighed, Infrastruktur, Liv og mangfoldighed, Teknologi, Livscyklus og Proces.

De 8 temaer er underopdelt i 16 dimensioner, der tilsammen danner egerne i Cittaslowhjulet. Nogle temaer vægtes mere end andre. Eksempelvis er temaet 'Global ansvarlighed' opdelt i de tre dimensioner klima, miljø og energi, hvorimod Infrastruktur kun er opdelt i to trafik og sundhed. De 16

dimensioner målsættes gennem besvarelse af et spørgeskema med 32 spørgsmål, der kan vægtes i fem kategorier fra 'slet ikke' til 'i allerhøjeste grad'. Hver dimension eller eger i Cittaslowhjulet svarer til gennemsnittet af 2 spørgsmål, således at mere eller mindre tilfældige udsving minimeres.

Cittaslowhjulet er et dialog- og vurderingsværktøj og et middel til at tale mere systematisk og objektivt om kvalitet, når vi planlægger, end tilfældet er i dag. Flere af de valgte dimensioner i Cittaslowhjulet lægger sig tæt op af de bæredygtighedsvurderinger, der er blevet udarbejdet rundt omkring i kommunerne de senere år. Selvom disse bæredygtighedsvurderinger opererer med meget brede definitioner af bæredygtighed ud over rent miljømæssige forhold og nærmer sig de mere bløde værdier f.eks gennem begreber som social bæredygtighed - går Cittaslowhjulet et skridt videre og adskiller sig fra disse ved at arbejde med dimensioner som f.eks identitet og stedet. Derudover har hjulet et fokus på bruger- og borgerinddragelse.

Helhedsorienteret planlægning

Når man beskæftiger sig med fysisk planlægning er en af de store udfordringer at få koordineret de mange grænseflader mellem de rigtig mange forskellige aktører, der typisk indgår i et byggeprojekt - både internt i forvaltningen, men også eksternt med rådgivere etc. Ofte er aktørerne specialister indenfor deres felt eller fagområde og taler derfor et særligt sprog, der gør at de forskellige involverede har svært ved at forstå hinanden på tværs af faggrænser og sektorer.

Den manglende helhed og det manglende fælles 'sprog' - og deraf følgende manglende sammenhæng, forståelse og koordinering - resulterer ofte i en forvirring og frustration mellem de involverede.

"Hvis man ikke vælger kvalitet er man med til at afskaffe den" (Arkitekt/planlægger Marianne Christiansen, Svendborg Kommune)

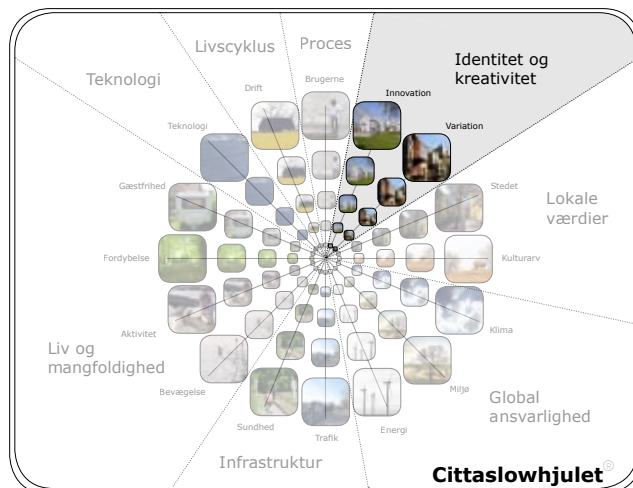
Et af målene med at udvikle et dialogværktøj til den fysiske planlægning er, at Cittaslowhjulet kan være med til at skabe en ny ramme eller platform for dialog mellem de involverede parter i de for-

skellige projekter - fra byråd til bygherrerådgiver og borger. Derudover er Cittaslowhjulet en oplagt mulighed for at knytte den overordnede strategiske planlægning i Svendborg Kommune tættere sammen med den mere konkrete fysiske planlægning. Cittaslowhjulet samler op på og udfolder de mål og strategier, der er indeholdt i f.eks Strategi Svendborg '08, Kommuneplanen, Arkitekturpolitikken, Klimapolitikken, Bevægelsespolitikken, Sundhedspolitikken etc.

Parametrene i Cittaslowhjulet er ikke lovpligtige eller på nogen anden måde juridisk bindende men med til at virkeliggøre Kommunens overordnede strategiske mål. Mere en noget andet er Cittaslowhjulet et dialogværktøj, der indeholder og definerer en række kvalitetskriterier, som skal i spil tidligt i processen, når vi samarbejder med bygherrer og andre.

Cittaslowhjulets temaer

De 8 temaer er alle valgt med inspiration i de indsatsområder, der er beskrevet i det internationale Chartre for Cittaslow.

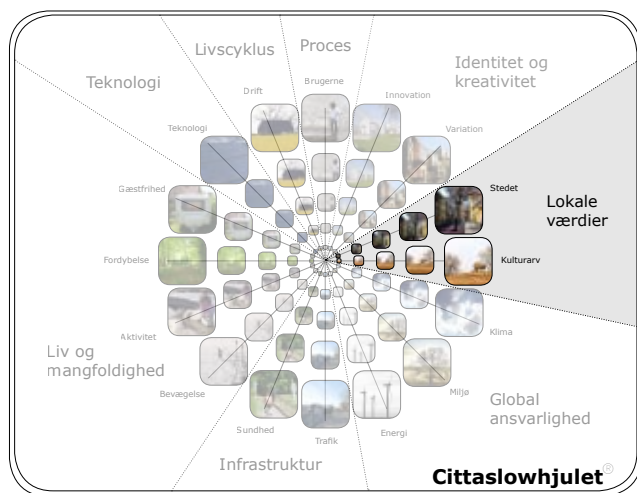
Identitet og kreativitet er det første tema i hjulet og måles i to dimensioner innovation og variation. Kreativitet er et af tre overordnede strategiske temaer i Svendborg Kommune og kreativitet forstået som nytænkning og innovation er et meget vigtigt fremtidigt indsatsområde i forhold til at tiltrække nye kreative borgere til kommunen og skabe rammerne for mindre, innovative virksomheder.

I Cittaslowfilosofien vægtes identitet - det, at man

adskiller sig og tør gå sine egne veje - meget højt. I en tid, hvor globaliseringen trækker i en ensretning og udviskning af det unikke, ønsker vi i Svendborg Kommune at sætte fokus på det lokale, identiteten og originaliteten.

De følgende fire spørgsmål besvares for at udfolde dimensionerne:

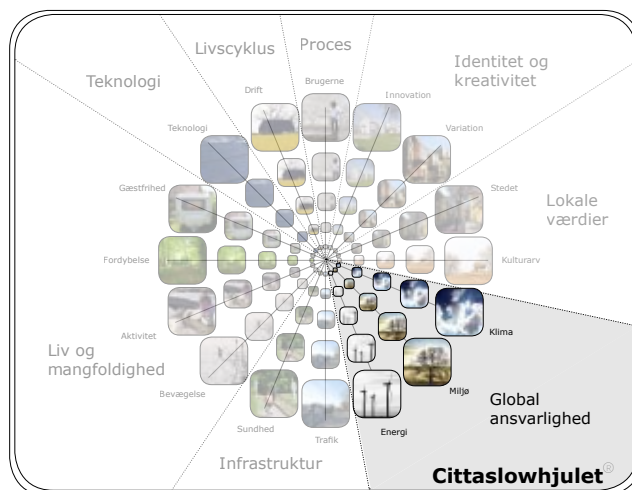
- 1) Kan projektet beskrives som nyskabende? 2) Har projektet en klar ide og fremstår det som en helhed med god sammenhæng mellem delene? 3) Er projektet rumligt og arkitektonisk varieret? 4) Er projektet rigt og mangfoldigt?

Temaet *Lokale værdier* måles i to dimensioner: stedet og kulturarv. Her er fokus på omgivelserne og historien. Respekterer og spiller projektet sammen med de til enhver tid givne kontekstuelle og historiske forhold? Vores smukke natur, vores kystlandskaber, vores fælles kulturarv m.m. er noget vi er meget stolte af og ønsker at bevare, så den også kan nydes af næste generation af borgere i Svendborg Kommune.

Lokaliteten - det særligt lokale islæt eller den lokale identitet spiller en vigtig rolle i Cittaslow. I en Cittaslow er målet, at fremhæve det lokale og de små forskelle, der er betinget af geografiske, klimatiske og kulturelle variationer. I forbindelse med kommunesammenlægningen er kommunen blevet opdelt i 13 nye mindre lokalområder. Hvert lokalområde har en række unikke udviklingspotentialer, vi ønsker at udvikle for på den måde at fremhæve deres særlige identitet.

- 1) Er stedet og de eksisterende forhold tænkt ind i projektet? 2) Respekterer og bygger projektet videre på de naturlige landskabelige forhold? 3) Er der foretaget grundige analyser og undersøgelser af stedets og områdets kulturarv? 4) Respekterer projektet de eksisterende historiske og kulturelle spor (kulturarv) og indgår disse evt. som en ressource i projektet?

Temaet *Global ansvarlighed* afspejles i tre dimensioner: klima, miljø og energi. I denne del af hjulet ligger aspekter af bæredygtighed. I Cittaslow spiller bæredygtighed en vigtig rolle som princip for en sund, ansvarlig og langtidsholdbar udvikling.

"Cittaslow forstår vi som en gæstfri kommune, der værner om kvalitet og med omtanke finder frem til holdbare og unikke løsninger i forhold til kommunens overordnede vision og værdier". (Cittaslowstafetten - Handlingsplan for Cittaslow i Svendborg Kommune)

Svendborg Kommune har udarbejdet en Klimapolitik, der udstikker nogle mål og strategier for, hvordan vi kan møde nogle af fremtidens udfordringer indenfor klima, miljø og bæredygtighed i møde. Nedbringelse af kommunens CO₂ udslip, højtvandsstigninger er blot nogle eksempler på disse.

- 1) Er der anvendt lokale materialer for at minimere transport og miljøbelastninger? 2) Er projektet

Teknologi

Livscyklus

Pro

Drift

Brug

Teknologi

Gæstfrihed

Fordybelse

Aktivitet

Liv og
mangfoldighed

Bevægelse

Sundhed

Infrastruktur

ces

erne

Identitet og kreativitet

Innovation

Variation

Stedet

Lokale værdier

Kulturarv

Klima

Miljø

Global ansvarlighed

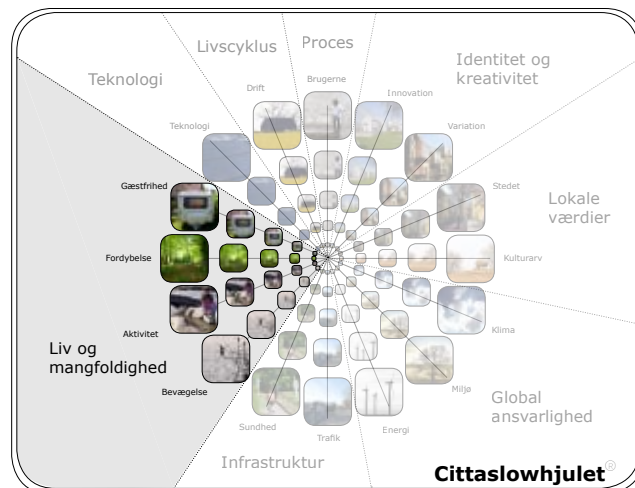
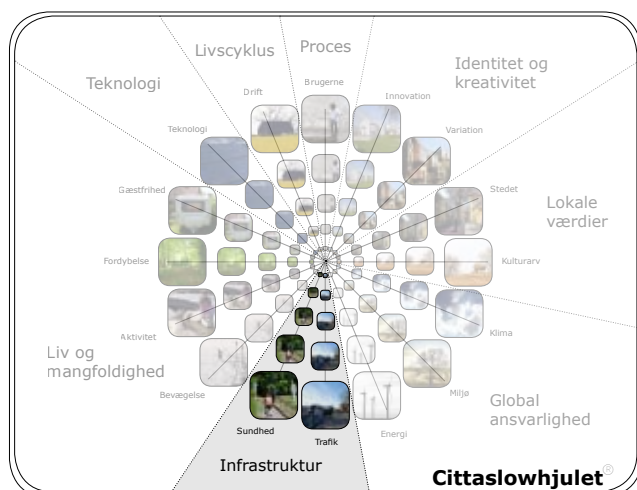
Energi

Cittaslowhjulet®

bæredygtigt udfra fra en helhedsbetragtning fra 'vugge til grav', med overvejelser om afskafning og genbrug af materialer? 3) Er projektet med til at minimere det overordnede vandforbrug? 4) Er projektet med til at formidle en forbindelse til den omkringliggende natur? 5) Indarbejdes alternative energiløsninger? 6) Er projektet aktivt med til at reducere energiforbrug og CO₂ udslip?

1) Er projektet placeret optimalt mht. til formål og nærhed til overordnet vejnet og kollektiv trafik? 2) Søger projektet at skabe et sikkert trafikmiljø med fokus på de bløde trafikanter? 3) Er der nærhed til det overordnede stinet og rekreative stierforbindelser? 4) Er projektet med til at understøtte en sund livsstil?

Infrastruktur udfoldes i dimensionerne trafik og sundhed. I en Cittaslow ønsker man at udvikle en mere bæredygtig infrastruktur. Vi skal finde nogle måder at få folk til i højere grad at benytte sig af ikke-miljøbelastende trafikformer.

Når vi planlægger skal vi være opmærksomme på at trafikfunktioner (virksomheder, kontorarbejdspladser, butikcentre, skoler o.s.v.) er rigtig placeret i forhold til byens helhed, overordnet vejnet og kollektiv trafik og således arbejde for at skabe et mere bæredygtigt og sikkert trafikmiljø.

En af de helt store udfordringer bliver at skabe en infrastruktur, der indbyder til bevægelse og fokuserer på sundhed. Nyere forskning har vist, at der er stor sammenhæng mellem borgernes sundhed og udformningen af vores infrastruktur. Nærhed til rekreative grønne områder, cykelstier, legegader er nogle af de redskaber vi har til rådighed til at skabe fysiske omgivelser, der indbyder til bevægelse i dagligdagen. I Cittaslow udfordrer man bilernes dominans og tør gå nye veje, der tilgodeser menneskekroppen, leg og udfoldelser. Parkeringspladser og villaveje kan tænkes som multifunktionelle rum og give mulighed for ophold og sund udfoldelse.

Temaet *Liv og mangfoldighed* værdisættes i de fire dimensioner bevægelse, aktivitet, fordybelse og gæstfrihed. De fire kategorier i Liv og mangfoldighed rummer kernen i det, vi i Svendborg opfatter som kvalitet og 'det gode liv'.

Det handler om rammer for livet som det udfoldes og den planlægning, der går forud. I Cittaslow er der fokus på mening og det liv der leves. Vi ønsker at skabe fysiske rammer, der indbyder til bevægelse og aktivitet og for møder mellem mennesker. Det offentlige byrum får mere og mere betydning i takt med nye familiemønstre og en generel større brug af disse. For at understøtte dette skal kvaliteten af de offentlige rum, hvor man mødes, have et større fokus i fremtiden.

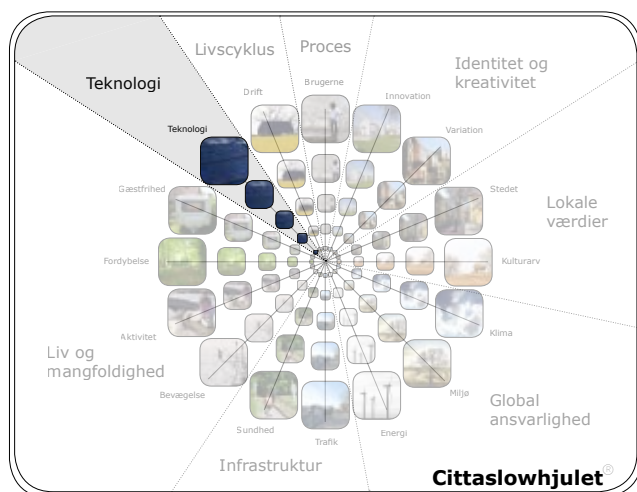
I en Cittaslow er der også plads til pausen og til fordybelsen - små rum, der giver mulighed for at koble af og finde ro. Det er vigtigt, at der findes små åndehuller, hvor der er fokus på det taktile, på at skabe mulighed for mennesker til at bruge alle deres sanser. På den måde bliver man beriget med små oplevelser i hverdagen.

Gæstfrihed og rummelighed indgår som et helt naturligt element i Cittaslow. Det at kunne rumme

mangfoldigheden - det være sig handicappede, fremmede, indvandrere, kreative, socialt udstødte, kommunalt ansatte, anderledes tænkende etc.

Som søfartsby har Svendborg tradition og ry for at være tolerant og rummelig. I Svendborg mener vi, at det gode liv er for alle og vi ønsker at planlægge for forskellighed uden eksklusion således at byens rum er med til at fremme forståelsen mellem generationer, kulturer m.m.

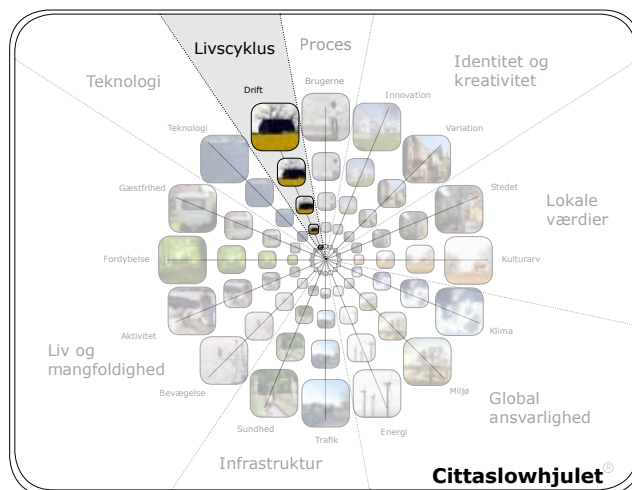
1) Skaber projektet nye muligheder for leg og bevægelse? 2) Er der indtænkt flere grupper af brugere og forskellige typer af bevægelse? 3) Er projektet rummeligt og har fokus på flere målgrupper, mangfoldighed og møder på tværs – evt. ved en ny sammensætning af ejerformer, brugergrupper m.m.? 4) Er projektet med til at etablere gode rammer for det uformelle møde? 5) Er der skabt en mulighed for at kunne trække sig lidt tilbage, stress af og fordybe sig? 6) Appellerer projektet til sanserne og de æstetiske, kunstneriske dimensioner i mennesket? 7) Inviterer projektet til gæstfrihed så gæster og andre udenfor området naturligt vil kunne opholde sig i området? 8) Har projektet fokus på tilgængelighed og initiativer til at hjælpe handicappede og særlige grupper?

Temaet *Teknologi* værdisættes måles i en dimension. I Cittaslowfilosofien ønsker man at anvende moderne teknologi, hvor det er muligt. Der er altså ingen modsætning mellem det at være Cittaslow og anvendelse af den nyeste moderne teknologi. Snarere tværtimod. I Cittaslowfilosofien lægges op til at man søger de bedste moderne teknologiske

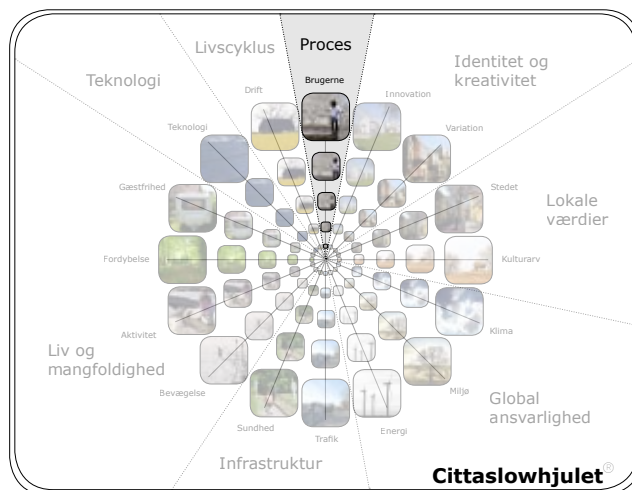
løsninger med afsæt i stedet, lokal tradition og historie.

1) Gør projektet brug af moderne og ny teknologi og viden? 2) Forbedres og understøttes kvaliteten for brugerne af de teknologiske løsninger?

Det næste tema i Cittaslowhjulet er *Livscyklus*. Planlægning har stor direkte betydning for den enkelte borgers liv og velfærd. I Cittaslow involveres borgerne/brugerne med det sigte at sikre et langsigtet ejerskab til projekterne og udnytte den viden og det engagement borgerne har.

1) Er der tænkt langsigtet i forhold til drift og vedligehold? 2) Er projektet fleksibelt og holdbar over tid - kan det modstå fremtidige ændringer?

Det sidste tema i hjulet er *Proces*. Her handler det først og fremmest om at afdække, hvordan borgerne eller brugerne er involveret i projektet. I en

Cittaslow kan borgerne i høj grad identificere sig med den fysiske planlægning og der lyttes til borgernes ideer, drømme og input til projekterne. Det betyder at brugerne eller borgerne skal inddrages i udviklingen af projekter.

1) Er der taget udgangspunkt i brugernes behov på baggrund af analyser, surveys eller lignende?

2) Involveres de fremtidige brugere i udviklingen af projektet?

"Arkitektur spænder over hele skalaen fra de store rum i landskabet til den mindste detalje. Den kommer til udtryk i bygninger, bebyggelser, byer, haver, parker, landskaber og infrastruktur. Kun når vi planlægger og udformer den på bedste vis, giver den os mulighed for udfoldelse, deltagelse og fordybelse. Arkitektur skaber værdi både for den enkelte og vores samfund. Derfor skal vi inddrage arkitektonisk kvalitet i alle vores overvejelser om de fysiske omgivelser." (Arkitekturpolitikken Svendborg Kommune)

Cittaslowhjulet i praksis

I forbindelse med indførelsen af Cittaslowhjulet udarbejdes en bygherrevejledning, der er med til at sætte fokus på kvaliteten i den fysiske planlægning. Her vil vi operere med tre forskellige måder at anvende Cittaslowhjulet på i mødet med bygherrer og andre investorer inden projekterne skal igennem den politiske proces.

Den første måde at anvende Cittaslowhjulet på er som et inspirationskatalog for bygherrer, hvor kommunens prioriterede strategier og emner gøres tydelige. Dette sker primært i projektets indledende fase, hvor projektet typisk er meget sparsomt. her består projektet af en ide eller en skitse. Erfaringen er, at der kan være god mening i at afholde møder i denne fase, idet det er her rammerne og de grundlæggende parametre for projektet fastlægges.

Opgaven er at inspirere og indgå i en åben dialog om potentialer og muligheder i projektet. De tidlige møder har en uformel karakter. Der oplyses om baggrunden for Cittaslowhjulet og et inspirationskatalog med 'best practice' eksempler på Cittaslowhjulets dimensioner er med til at konkretisere og udfolde de ønskede kvaliteter i projektet.

Herefter kan Cittaslowhjulet anvendes som et dialogværktøj. Dette sker når projektet er blevet bearbejdet i en sådan grad, at der foreligger et konkret projektoplæg. For at kvalificere sig som projekt-oplæg skal projektforslaget indeholde et vist minimum af materiale(plan, snit etc.) og være bearbejdet til et vist niveau i henhold til bygherrevejledningen.

Der kan nu ansøges om et mere formelt møde mellem bygherrer/rådgivere og kommunens byplanlæggere. I praksis vil det foregå ved at bygherrer eller rådgiver udfylder en kortfattet digital formular på nettet, der bl.a skal indeholde en kort projektbeskrivelse foruden udfyldelse af Cittaslowhjulets 32 spørgsmål.

Når formularen er udfyldt modtager Planafdelingen en digital forespørgsel om et møde vedhæftet de udfyldte data. Den digitale platform fungerer på denne måde lidt som en sluse - man kan kun komme til officielt møde med kommunens planlæggere, hvis projektet lever op til et fastsat krav om et vist minimum af relevant materiale.

Cittaslowhjulet kan nu printes ud fra de angivne data og vil herefter være dagsordensættende og genstand for en kvalitetsdiskussion ved mødet mellem kommunens planafdeling og bygherrer eller rådgiver. Planlæggerne sammenholder resultatet af scoringen med beskrivelsen af projektet og kan påpege eventuelle uoverensstemmelser eller forskellige opfattelser af kvalitet overfor rådgiverne.

I denne fase er Cittaslowhjulet omdrejningspunkt for en frugtbar debat om projektet, hvor man kommer hele vejen rundt om de forskellige problemstillinger og eventuelt afdækker eventuelle uoverensstemmelser. Projektet kan løbende bearbejdes og udvikles på baggrund af hjulet.

Når projektet er modnet og klar til at blive præsenteret for det politiske udvalg, anvendes Cittaslow-hjulet nu som et vurderingsværktøj, der tydeligt grafisk giver et nemt og hurtigt overblik over projektets potentialer og evt. mangler.

Der afholdes nu et møde op til at projektet skal principgodkendes i det politiske udvalg. Forud for mødet udfylder Bygherre eller rådgiver Cittaslow-

hjulet endnu en gang - nu med de ændringer eller rettelser, der måtte være fremkommet siden de første indledende møder. Denne kvalitetsscoreing er genstand for en diskussion ved mødet og følger herefter projektet videre ved principindstillingen til det politiske udvalg. I præsentationen af projektet tager Planafdelingen således afsæt i Cittaslowhjulet og politikerne får et nemt og hurtigt overblik over projektet - og dets kvaliteter.

1. Inspirationsværktøj

Mulighed for afholdelse af uformelle korte møder med Plan, hvor Cittaslowhjulet er med til at inspirere og guide.

Understøttes af idekatalog med gode eksempler

2. Dialogsværktøj

Der udfyldes et digital spørgeskema, der udmønter sig i hjulet som grafisk repræsentation. Hjulet er omdrejningspunkt for det første indledende 'formelle' møde med Plan

3. Vurderingsværktøj

Inden projektet fremlægges for Politikerne udfyldes hjulet en 2. gang og bliver nu et redskab til at vurdere projektet.

Start lokalplanproces

cittaslow

Cittaslowhjulet

© Svendborg Kommune

Ide og udvikling: Jan Rødland og Thomas Gaarde Madsen
Grafisk tilrettelæggelse, foto og layout: Thomas Garde Madsen

Svendborg
Kommune